

สายรุ่งยามเย็น

A Story of Sangsan Anakot Yawachon
Development Project

ปลายปี 2020 ฉันได้ออกเดินทางจากกรุงเทพเพื่อไปที่อำเภอสบเมย
ทางตอนเหนือของประเทศไทย

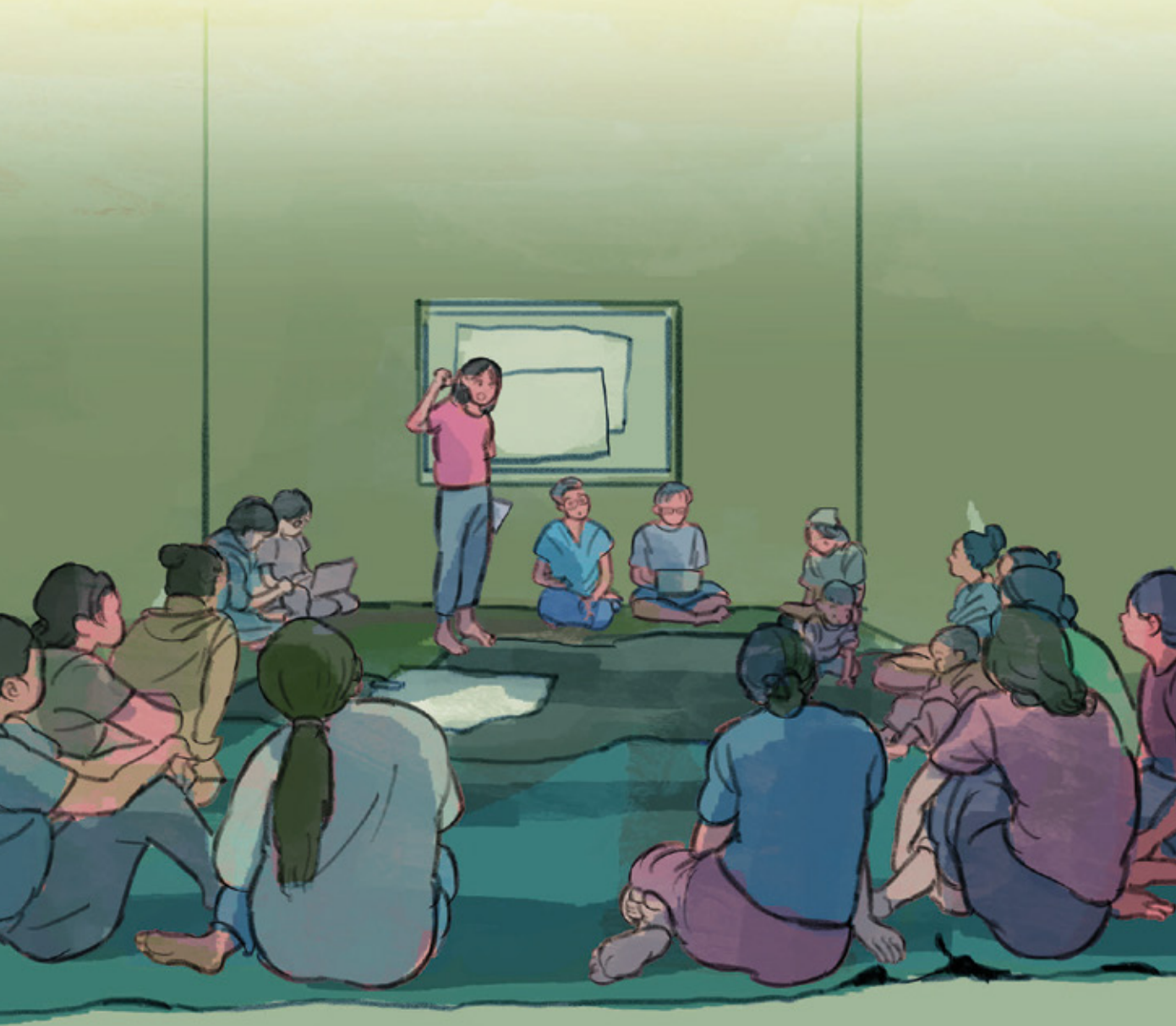

การเดินทางครั้งนี้
เป็นการไปสังเกตการณ์
โครงการ โรงเรียนผู้หญิง รุ่นที่สอง
สำหรับผู้หญิงชนเผ่าพื้นเมืองโดยเฉพาะ

ฉันตื่นเต้นที่จะได้พบทุกคน
เพราะสำหรับผู้หญิงหลายๆ คนแล้ว
นี่เป็นครั้งแรกในชีวิต
ที่พวกเขาได้เดินทางออกนอกหมู่บ้าน

โครงการนี้ เกิดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชน
และฝึกความเป็นผู้นำให้ผู้หญิงชนเผ่าพื้นเมืองผ่านกิจกรรม การอบรม

ในตอนแรกฉันคิดว่า นี่เป็นเหมือนกิจกรรมเสริมสร้างความมั่นใจทั่วไป
แต่เมื่อทุกคนเริ่มแนะนำตัว เล่าความเป็นมา บอกประวัติของแต่ละคน
ความคิดของฉันก็ต้องเปลี่ยนไป

ในการจะเขียนเรื่องนี้ออกมา มีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเยอะมาก

ฉันเกิดในเมืองหลวง

ฉันมีบัตรประจำตัวประชาชน

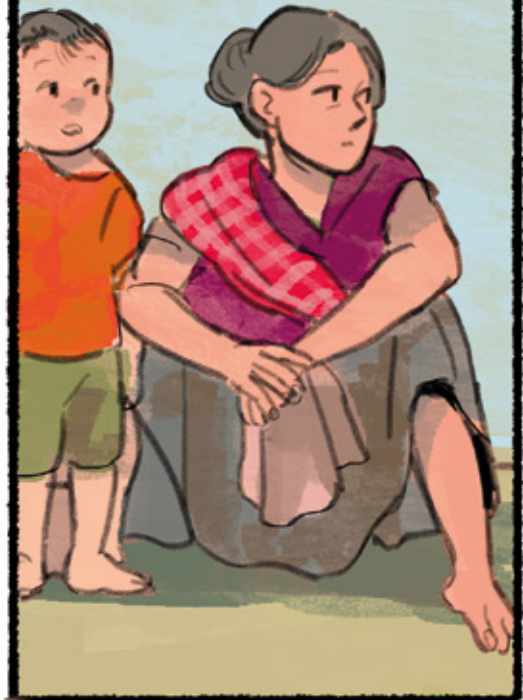
พ่อแม่ส่งฉันไปโรงเรียนได้ไม่ยาก

พวกเธอเกิดในพื้นที่ชายแดน
ได้รับผลกระทบจากสงคราม
มาอย่างยาวนาน ถึงปัจจุบัน

ในแง่ความเป็นพลเมือง
พวกเธอยังไม่ถูกยอมรับจากรัฐไทย

ด้วยสถานะนี้
ผู้หญิงหลายคนออกจากโรงเรียน
ตั้งแต่ชั้นประถม
เพื่อแต่งงานและมีลูก

ปัญหาที่ใหญ่มาก ฉันแทบคิดไม่ออกเลยว่า พวกเธอจะจัดการอุปสรรคเหล่านี้ได้อย่างไร

ในวันที่ทำกิจกรรมนั้น ฉันสะดุดตากับวิทยากรที่ช่วยแปลภาษาให้กับการอบรม
เธอยังอายุไม่มาก และเป็นคนที่ดูมีความมั่นใจ

เมื่อเธอแนะนำตัว ฉันถึงได้รู้ว่า
เธอชื่อ น้องแอร์ นามสกุล สายรุ่งยามเย็น

น้องแอร์เติบโตมาจาก หมู่บ้านแม่สามแลบ
ตำบลสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน

ฉันเลยค่อยๆ ทำความเข้าใจเหตุการณ์
ผ่านเรื่องเล่าระหว่างการเติบโตของเธอ

ตลอดการอบรมโรงเรียนผู้หญิงโดยองค์กรสร้างสรรค์ขนาดตยาวชน
ฉันได้รู้ว่าผู้หญิงทุกคนมีฝันเป็นของตัวเองทั้งนั้น

บางคนอยากมีงานทำ

บางคนอยากเรียนหนังสือ

บางคนอยากเป็นอิสระจาก
ครอบครัวหรือสามี
ที่ให้ความรุนแรง

เรื่องราวที่ดูง่าย ๆ สำหรับคนเมืองอย่างฉัน กลับเป็นการเดินทางชั่วชีวิตสำหรับคนที่อยู่ที่นี้

น้องแอร้ เกิดในพื้นที่ชายแดน
มีน้องชายหนึ่งคน อาศัยอยู่กับแม่และพ่อ

พื้นที่ที่เรียนจบชั้นประถม
เธอถูกบังคับและกดดัน
ให้รีบมีครอบครัว
เหมือนผู้หญิงคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน

เพื่อหลีกเลี่ยงการแต่งงาน
น้องแอร้หาทางเข้าเรียนต่อ
ในโรงเรียนประจำแห่งหนึ่ง

ในช่วงแรกของการเข้าเรียนที่โรงเรียนประจำ น้องแอร้ยังไม่มี ความมั่นใจในตัวเอง เธอถูกเพื่อน ๆ ล้อเลียนเพราะเป็นชนเผ่าพื้นเมือง ไม่มีนามสกุล และถูกปฏิบัติแตกต่างจากนักเรียนที่มีสัญชาติไทย

จนกระทั่งเธอได้มาพบกับ
ครูเจี๊ยบ มัจฉา พรอินทร์
จากโครงการสร้างสรรค์อนาคตเยาวชน
ที่ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กชนเผ่าพื้นเมือง

และจะพูดคุย ถ้ามถึงปัญหา
รวมถึงเสริมสร้างความมั่นใจ

ครูเจี๊ยบนิยามตัวเองว่าเป็นลาว-อีสาน เลสเบี้ยน
เฟมินิสต์นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ก่อตั้งองค์กร
สร้างสรรค์อนาคตเยาวชน เพื่อทำงานเสริมพลัง
อำนาจและพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนและ
ความเป็นธรรมทางเพศ ให้กับกลุ่มเด็ก
และเยาวชนชนเผ่าพื้นเมืองที่มีความหลากหลาย
ทางเพศ รวมทั้งผู้หญิงชนเผ่าพื้นเมืองไร้สัญชาติ
ในพื้นที่ชายแดน

โดยจนถึงตอนนี้ ทำมาแล้วยาวนาน 16 ปี

ครูเจี๊ยบเข้าใจความรู้สึกของเด็กๆ
เพราะครูเจี๊ยบเองก็เป็นชนเผ่าพื้นเมืองเช่นกัน

หลังจากนั้นน้องแอร
จึงได้พบว่า
การเป็นชนเผ่าพื้นเมืองนั้น
ไม่ใช่เรื่องที่ทำให้
ศักดิ์และศรีของเธอ
แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ เลย

การได้เข้าอบรมในโครงการ
ทำให้น้องแอรได้เล่าเรื่องของตัวเอง
และนั่นเป็นครั้งแรกที่
น้องแอรรู้สึกได้ว่า
มีคนกำลังตั้งใจ “ฟัง”

ซึ่งการถูกรับฟังโดยไม่ต้องกลัวว่าจะถูกตัดสินนั้น เป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อนเลย

น้องแอร์เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพ เพื่อพูดเรื่องสิทธิที่ควรจะได้รับมาอย่างต่อเนื่อง

ในตอนอายุ 16 ปี น้องแอร์มีโอกาสได้ไปเข้าร่วมเวทีที่จัดในจังหวัดอื่น ถ้าน้องแอร์ไปเข้าร่วมได้ ก็จะเป็นครั้งแรกที่จะได้ออกนอกหมู่บ้าน

แต่อุปสรรคในการเดินทางไปนอกพื้นที่ก็เยอะมาก เพราะในตอนนั้นยังไม่มีบัตรประชาชน

การไม่มีบัตรประชาชน

ทำให้ชีวิตของเธอเต็มไปด้วยข้อจำกัด

นอกจากต้องขออนุญาตจากพ่อแม่

ยังต้องไปขอผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ

และต่อให้เข้าเมืองมาได้ถูกต้องแล้ว

ก็ยังเสี่ยงที่จะถูกรีดไถหรือกลั่นแกล้ง

... เพียงเพราะเป็นชนเผ่าพื้นเมือง ...

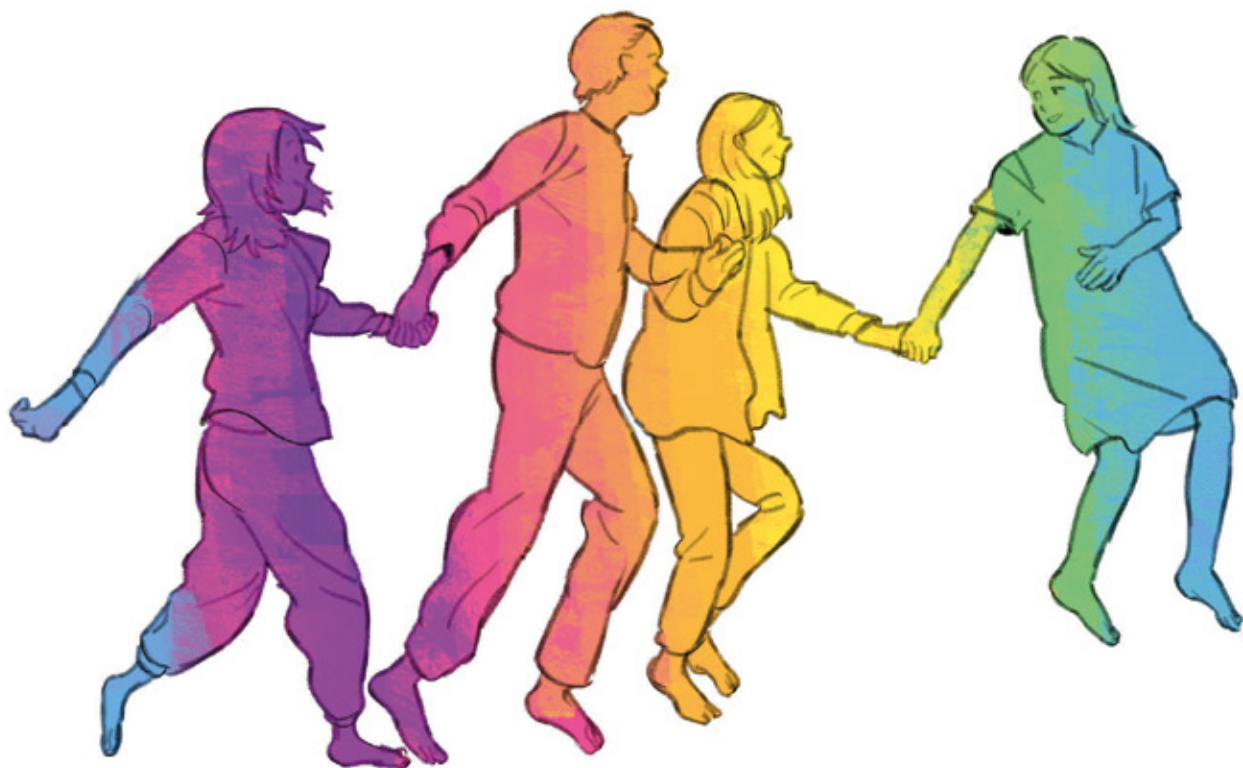

น้องแอร์ใช้เวลาหลายปี
ในการขอพิสูจน์สัญชาติ
ซึ่งการมีบัตรประชาชนนี้
เปิดโอกาสให้เธอได้เรียนต่อปริญญาตรี
และเปิดโอกาสให้เธอสามารถ
ไปเข้าร่วมงานระดับนานาชาติได้

สำหรับน้องแอร์แล้ว
การมีสัญชาติ
ไม่ใช่เรื่องของเธอคนเดียว
แต่เป็นเรื่องของสิทธิ
และโอกาส
สำหรับคนอื่นอีกหลายๆ คนด้วย

เมื่อไม่ต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อน
น้องแอร์ได้พบกับเพื่อนเยาวชนคนอื่นๆ
ที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองจากหลายๆ ประเทศ

เธอก็รู้ว่า เธอไม่ได้โดดเดี่ยวบนโลกใบนี้

เมื่อเธอเริ่มเข้มแข็งขึ้น
และมีความมั่นใจมากขึ้น
น้องแอร็เลยคิดว่า
จะต้องกลับมาช่วยชุมชน

เริ่มจากในครอบครัวตัวเอง
ทั้งแม่และน้องชาย
ก็ได้เรียนรู้
เรื่องสิทธิและเสียง

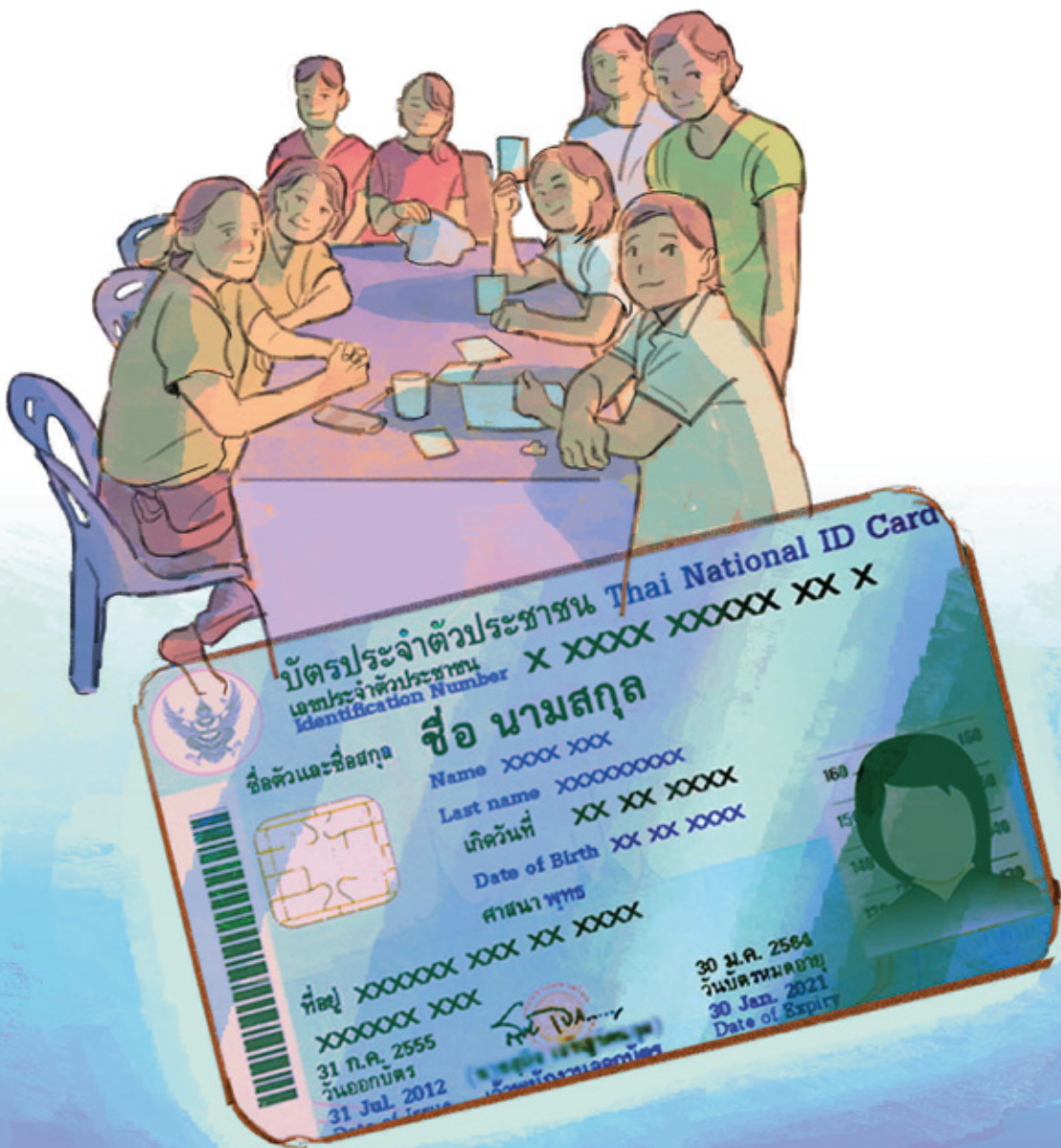
ซึ่งเรื่องสิทธิและเสียงนี้
ยังรวมไปถึงเรื่องความหลากหลายทางเพศ
ที่นอกไปจากกรอบบทบาทชายหญิง

โดยที่แม่ของน้องแอร็เอง
ก็เปิดใจยอมรับในตัวตนของลูกๆ

พอครอบครัวเริ่มเข้มแข็ง คนอื่นๆ ก็เลยเริ่มเห็นว่าอนาคตนั้นเป็นไปได้

น้องแอร์ดำเนินการพิสูจน์ขอสัญชาติให้คนอื่นหลายคนในหมู่บ้าน โดยที่ทั้งน้องแอร์และแม่ เข้าไปประสานงานกับ อบต. ด้วยตัวเอง ต่างจากสมัยก่อนที่ทุกคนจะหวาดกลัวการติดต่อราชการอย่างมาก

น้องแอร์และผู้หญิงในหมู่บ้าน กำลังจะพูดในที่ประชุม

มีคนมากกว่า 20 คนต่อปี ได้รับสถานะสัญชาติ หลังจากทำเรื่องมาอย่างยาวนาน

แต่เพราะน้องแอร์มีตัวคนเดียว
เลยไม่สามารถช่วยทุกคนได้

โครงการโรงเรียนผู้หญิง
จึงเกิดขึ้นเพื่อเสริมพลัง
ให้ผู้หญิงคนอื่นในหมู่บ้าน
สามารถสู้เพื่อตัวเองได้เช่นกัน

และนั่นคือเหตุผลที่ทำให้ฉันได้มานั่งฟังอยู่ที่นี่

น้องแอร์ตั้งคำถามว่า
มันเป็นไปได้ไหม
สำหรับผู้หญิงชนเผ่าพื้นเมือง
ที่จะมีความฝัน
มีสิทธิ มีเสียง มีทางเลือก
เหมือนกับผู้หญิงคนอื่นๆ

และถ้าหากว่าคนคนหนึ่ง
สามารถลุกขึ้นสู้ได้แล้ว
คนคนนั้นก็อาจจะ
ช่วยทำให้คนอื่นๆ ต่อสู้ได้ด้วย

สำหรับฉัน เป็นเรื่องที่ยากมาก แต่ก็อยากเป็นกำลังใจให้

นอกจากเรื่องสิทธิแล้ว
ในวันนั้นแต่ละคนก็ได้คุยกัน
เรื่องลูก เรื่องสามี
และสำคัญที่สุดคือ “เรื่องตัวเอง”

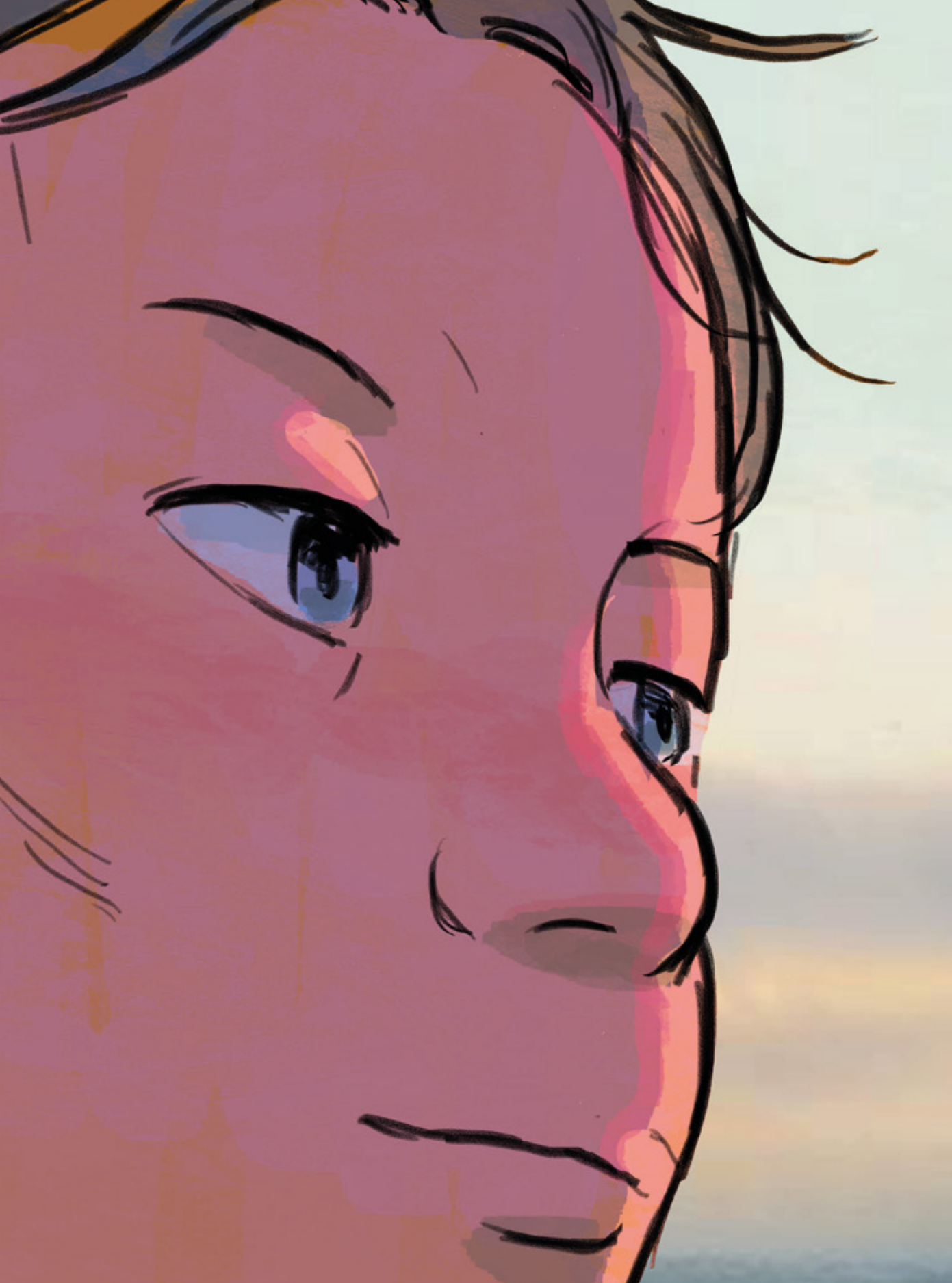
เพราะมันเป็นเวลายาวนานเหลือเกินที่เธอรับบทแม่และภรรยา เป็นคนที่รับภาระดูแลคนอื่นในครอบครัวมาตลอด

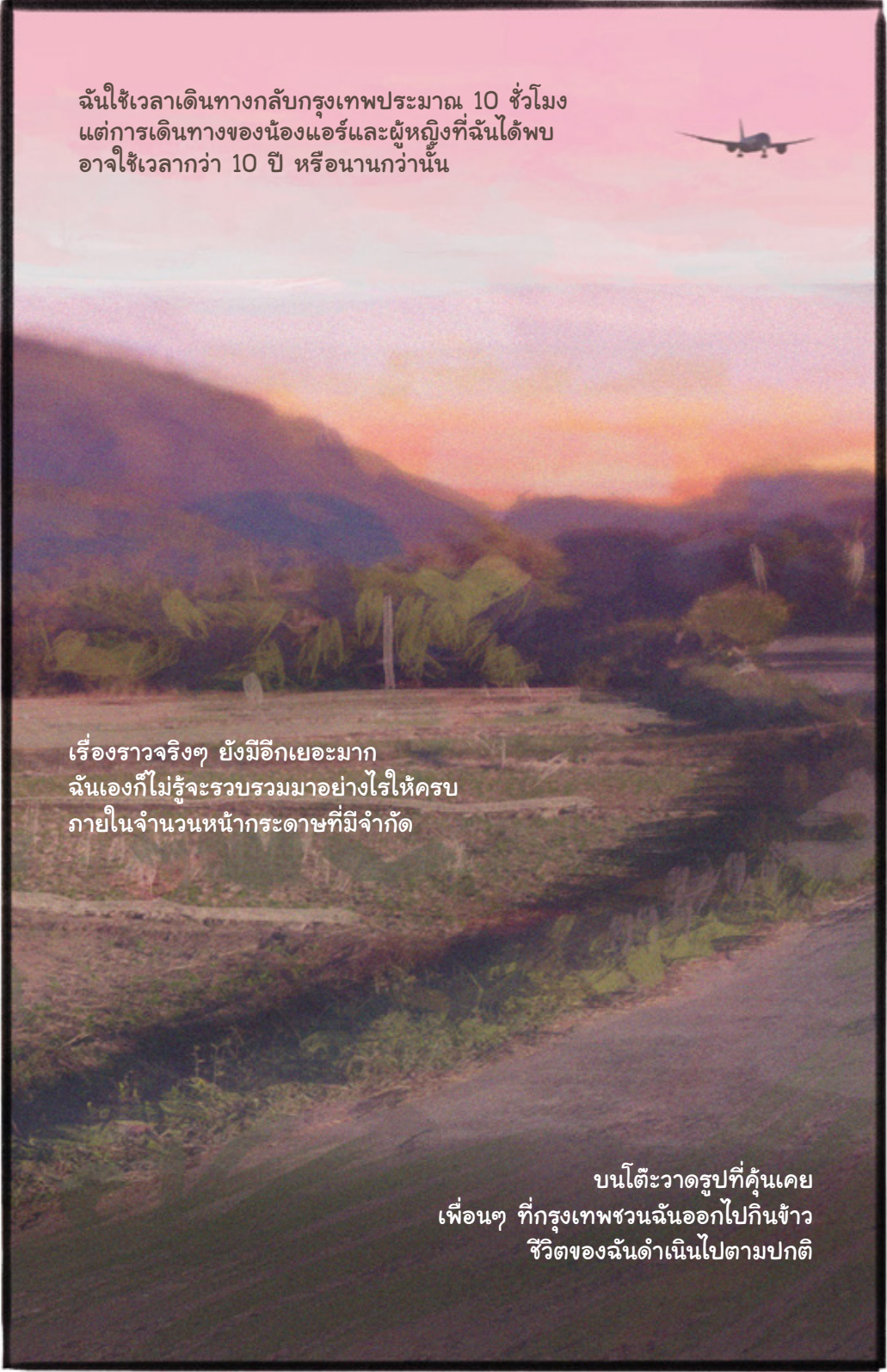

ในวันนั้น พอมิโอกาสได้คุยกันเรื่องอาชีพที่อยากทำ
รวมถึงความร่วมมือที่จะได้รับจากองค์กรต่างๆ
ความหวังก็เริ่มปรากฏขึ้นในแววตาของคนที่มาเข้าร่วม

เพราะการมีอำนาจในชีวิตของตัวเองนั้น
ย่อมหมายถึงการเปลี่ยนชีวิตของลูกหลาน
และเป็นการยืนยันว่า
พวกเธอเองก็มีสิทธิที่จะเลือกชีวิตของตัวเองเช่นกัน

ฉันใช้เวลาเดินทางกลับกรุงเทพฯประมาณ 10 ชั่วโมง
แต่การเดินทางของน้องแอร้และผู้หญิงที่ฉันได้พบ
อาจใช้เวลากว่า 10 ปี หรือนานกว่านั้น

เรื่องราวจริงๆ ยังมีอีกเยอะมาก
ฉันเองก็ไม่ใช่จะรวบรวมมาอย่างไรให้ครบ
ภายในจำนวนหน้ากระดาษที่มีจำกัด

บนโต๊ะวาดรูปที่คุ้นเคย
เพื่อนๆ ที่กรุงเทพฯชวนฉันออกไปกินข้าว
ชีวิตของฉันดำเนินไปตามปกติ

ส่วนเรื่องราวของน้องแอร้และผู้หญิงในชุมชน ก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป